

Z I D O V

GLASILO ZA PITANJA ŽIDOVSTVA

UPRAVA I UREDNIŠTVO: ZAGREB, ILICA BROJ 31 III. KAT.
RUKOPISI SE NE VRACAJU.

PRETPLATA: GODISNJE K 240, POLUGOD. K 120, ČETVRTGOD.
K 60, POJEDINI BROJ K 6.— IZLAZI SVAKOG PETKA.

Političko opredjeljivanje*)

Piše dr. Aleksandar Licht.

III.

Već prema razloženome može da se dodje do zaključka, da Židovi nijesu posjedovali dovoljni politički smisao. Pa kako i bi? Politička zrelost jednoga naroda uvjetovana je političkom i građanskom slobodom, najpače pravom i mogućnošću saradivanja u javnim poslovima. Gdje toga nije bilo, ondje ne samo Židovi, već ni drugi narodi, nijesu politički sazreli. Potrebna je ustavna i slobodnjačka svijest — upravo samosvijest — koja se razvijala kroz vijekove, e da jedan narod politički sazrije do sposobnosti, da sam upravlja svojim nacijskim, državnim i političkim udesom. Gdje toga nema, ondje je demokratski ustav države u mnogočem i pretežno nesvijesna ili čak svijesna neiskrenost, kojom se prikriva oligarhijstvo. Da je tome tako, svjedoči najbolje slabost državnog demokratstva u današnjim danima, kad ne samo u Rusiji sovjeta, već i Madžarskoj bijelih garda, pa i u Italiji fašista postoji otvorena ili maskirana diktatura, i kad narodi podnašaju bolje reakcionarne narsrte nego li polet u veću i puniju slobodu. Nije dakle čudo, što Židovi nijesu stigli, da se dotjeraju u političkome pogledu. Ta oni su tako reći tek jučer pušteni iz vidnoga geta; oni ni danas još nijesu smatrani jednakima medju jednakima; njih se — ne njihovom krivicom — zove na učešće u politici tek onda, kad brojanje glasova odlučuje o uspjehu partija. Pa da ih se samo zove! Ali kolikoput su njihovi glasovi postignuti prijeljama, zastrašivanjem! Bez punog slobodnjaštva nema političke akcije slobode. Kraj asimilacije beznačajnosti može tako da se desi i to ruglo, da novac sitih Židova teče u kase antisemitskih izbornih fondova, a židovskim glasovima da se biraju i antisemite. Židovski buržoa jednako nije heroj kao što nije heroj buržoa u opće; asimilatorni židovski buržoa još manje od drugog buržoa. Jer on se upravo izvježbao u tome, da ustraje pod udarcima nogom. A to baš nije najbolja škola političke samosvijesti...

IV.

Red je sad da prijedjemo na specijalno polje: Židove u našoj kraljevini.

U raznim krajevima Jugoslavije oni su živjeli pod različitim uslovima, i spoljašnjim i mentalnim. U tome je u jednu

*) Vidi br. 47. od 29. oktobra 1922. »Židova«.

ruku teškoća jednoga prijelga o svim Židovima Jugoslavije, a u drugu ruku teškoća stvaranja zajedničke unutarnje — političke platforme, do koje ipak mora da dodje, ne ćemo li, da židovstvo, rasparčano po pokrajinama, a bez potpore solidarnosti svega židovstva u našoj kraljevini, bude — kaošto je to sad slučaj najpače u Vojvodini — izvrgnuto samovoljama i upravnih vlasti i pojedinih partijskih i borbenih skupova.

Politički je posve zaseban položaj Židova u Srbiji. Iako ni oni nijesu zbiljski jednakopravan elemenat, kolikogodj se to kušalo da prikaže, oni su ipak u izvjesnoj mjeri u pogodnijem položaju nego li Židovi u ostalim pokrajinama. I tu treba odmah da se naglasi: oni to nijesu zbog toga, što bi bili veći asimilatori od Židova u drugim krajevima naše države, već i pored toga, što im je iskonska židovska nacijska svijest prosječno jača nego li u ostalih Židova naše otadžbine. Oni isti židovski junaci, koji su ginuli za svoju srpsku otadžbinu, bili su zadojeni jakim nacijskim židovskim duhom, bili su cioniste. Ali oni su živ primjer, da ne znači separisati se, ili kako to plitko kažu asimilanti: »vraćati se u geto«, ako se, živeći u drugome narodu i s njime, ima svoja sopstvena nacijska svijest. Oni ipak nijesu »bolji« od ostalih Židova i oni sami treba da se ograde od neiskrenih pokušaja antisemita, koji svoj antisemitizam misle prikazati objektivnim time, što prave neke apsolutne razlike izmedju otadžbeništva srpskih i drugih Židova naše države. Sve što biva, biva nužno i uzročno. Kad se Srbija oslobodila turskog jarma, ona je svoje Židove susretala bolje no većina evropskih država. Oni su se našli u kolu naroda, koji — u ono vrijeme i do kraja svjetskoga rata — pored sve sreće zbog zadobivene slobode nije zapao u šovensku netrpeljivost. Iako se njihov položaj, uzevši apsolutno, nije mogao smatrati položajem pune jednakosti, koja jedina može da potpuno zadovolji upravne značajeve, opet je bio nada sve povoljan. K tome dolazi kao važan momenat potpuna nacijska homogenost srpske države i njezina neovisnost. Nikoja strana i jača centralna državna vlast nije u Srbiji nametala svoje zahtjeve u pravcu »državnog patriotizma«, koji se kosi s »regionalnim patriotizmom« kaošto je to bio slučaj u Austro-ugarskoj monarhiji. Židovi su u Srbiji dakle bez bojazni od progona ili pritiska s polja radošno i voljko smjeli i mogli dati oduška svojoj predanosti državi i srdačnim osjećajima prema narodu srpskome. Oni su, u izvjesnoj mjeri, smjeli i mogli da budu potpuno slobodni u prevadjanju u čin svo-

jih otadžbeničkih osjećaja. Prirodna, zdrava nacijska svijest srpskoga naroda, koja, ranije, nije prevršivala u šovenstvo, pri tome je imala prirodno razumijevanje za nacijsku zasebnost židovstva, pa se nikad valjda nije u Srbiji dešavalo, kako je to bio slučaj u drugim krajevima naše države, da bi se u svakome drugome narodu vidio neprijatelj, pa čak i u istome narodu tek zato, što se nazivao drugim imenom i ispovijedao drugu vjeru.

Tako je to bilo u Srbiji do ujedinjenja. Iza ujedinjenja i ondje je došlo do antisemitske infiltracije. Ne može se, držim, reći, da je to bilo tek uticajem ljudi iz prečanskih krajeva, kako se običaje tvrditi, iako nema sumnje, da je taj uticaj, u tome, bio veoma odlučan. Dublji razlog bit će onaj isti koji i drugdje: Gdjegod i kadgod u jednoj državi nastaju klasna i socijalna, a naročito nacijska ili plemenska trvenja, protivštine i poremećaji, ondje je nužna posljedica, da se te protivštine u znatno jačoj mjeri obraćaju protiv inorodnih nacija i plemena. Ne može a da ne izbije protivština protiv Njemaca, Madžara, a naročito Židova, kad postoje protivštine izmedju samih Srba i Hrvata, stvorene po političkim predstavnicima naroda. I prema tome niko ne može življe da želi, da se te protivštine premoste nego mi.

(Nastavit će se.)

Naš prvi cilj

»Zionistisches Bulletin«, što ga izdaje Egzekutiva Cijonističke organizacije, donio je u svom zadnjem broju članak pod gornjim naslovom, pa ga obzirom na važnost ovogodišnje šekelske akcije u cijelosti donosimo:

Šekel je bez sumnje najpopularnija institucija cijonističkog pokreta. Broj onih koji plaćaju šekel, nadilazi u velike broj članova svih drugih židovskih organizacija i daje cijonističkoj svjetskoj organizaciji pravo, da se ubraja medju najveće organizacije svijeta. Cijonisti, koji ponosnim zadovoljstvom konstatuju ovu činjenicu, treba da budu svijesni i toga, da sadašnji rezultat šekelske akcije predstavlja samo dio onoga, što bi se moglo postići, kad bi svi pratili taj rad potrebitom pažnjom. Da tome nije tako, nije toliko krivnja pojedinih cijonista, već vodećih ličnosti, upravitelja saveza i društava, koji, valja to otvoreno reći, nemaju uvijek pravog shvaćanja za taj dio cijonističkog rada. K tome dolazi još i okolnost, da je zadnjih godina uslijed političkih događaja polisnut interes za čisto organizatorne funkcije našeg pokreta, i da su se vodje cijonističkih masa više brinuli za to, da pokret politički ojačaju i da privedu palestinskom radu velika sredstva, no da se zalažu za uspješno provedenje šekelske akcije. To se slanje mora

dokrajčiti, ako treba da i nadalje opstoji cionistička organizacija i da izvrši goleme svoje zadaće, i ako hoće da zadrži pravo i nadalje pred svijetom zastupati židovski narod.

Najbliži cilj svih naših prijatelja mora da je znatno povišenje broja šekel-platilaca. Za poznavaoca židovskih prilika nije tajna, da je broj onih, koji hoće narodnu domaju u Palestini i koji su polpuno saglasni s nastojanjima cionističkog pokreta, mnogo veći no broj onih, koji plaćaju šekel. Gdje god su židovske narodne mase imale prilike da javno izraze svoje stajalište prema cionističkim pitanjima, — kod glasovanja i peticija za vrijeme rata, kod izbora za židovske zemaljske kongrese, narodna vijeća i općine, kod izbora za parlament u istočno evropskim zemljama — kod svih tih prilika pokazalo se, koliko je neizmjenih energija latentno u židovskome narodu i kako je velika masa onih, koji su za cionističku misao. Ovima se pridružuje još cijela armija naše omladine, koja uslijed svoje doba nije došla u obzir kod ovih brojanja.

Ima li ljepše i zahvalnije zadaće za vodje cionističkih saveza no da predobije ove članove naroda, da plate šekel i da ih sklone na priključak našem narodnom pokretu? Tako bi se zahvalile mnoge energije, koje se dosad nijesu iskoristile i stavile ih u službu cionizma. Cionizam nije nikakova partija, koja svojim privrženicima propisuje uzan program, on je što više sabiranje naroda, koji se nalazi na putu, i u njegovim redovima imade mjesta za svakoga, kome je sveta budućnost našega naroda u Palestini. Broj ovih Židova nadilazi milijune, i zavisi samo o našim prijateljima u pojedinim zemljama, da im ulru put u naš pokret. Taj je put šekel.

Treba da tražimo, ne samo raširenje šekela, već i reformu šekelske uredbe. Način, kojim se dosad prodavali šekalim bio je, bez obzira na nekoliko izuzetaka, obično bez sistema. Samo tako može da se tumači, da rezultat šekelskih akcija u većini zemalja pokazuje vrlo nejednaki razvoj. Možemo mirno ustvrditi, da tome nije razlog možda privremeno odvratanje židovskih masa od cionizma, već da se razlog ima tražiti u nedostajnoj organizaciji šekelskih akcija. Jedan pokret kao što je naš ne smije vanjskome svi-

jetu pružati sliku ovakove nestalnosti. Shvaćajući važnost ovoga rada, morat će naši prijatelji nastojati da sistematskim i upornim radom osiguraju neprekidni porast broja onih koji plaćaju šekel.

Vanjski uspjesi cionizma i položaj, što si ga je pravno i moralno osvojio u svijetu, sile nas, više no ikada, da mislimo na nutarnje ojačanje naše organizacije. Svjetska organizacija i zemaljski zasebni savezi moraju nastojati da učvrste temelj, na kojem stoji njihova gradnja. Taj temelj je šekel. Ako je njegov broj stabilan, ako nije izvrnut promjeni, ako se neko brine, da pored novih platilaca šekela i stari ispune od godine do godine svoju primitivnu dužnost, tad će taj narodno odgojni rad stvoriti čvrstu i pouzdanu podlogu, na koju će se u svome radu moći osloniti svjetska organizacija i pojedini savezi. Ako ćemo to postići, dobit će naš pokret organizatornu snagu, koju od njega očekuje svijet i židovski narod, a bez koje ne bi mogao da udovolji velikim svojim zadaćama. Organizacija, koja se ovakvim radom kroz nekoliko godina izgrađuje, postat će centar snage, iz kog će moći crpsli novih energija naši finansijski instituti kao Keren Hajesod, a naročito Palestina.

Dužnost je vodja pojedinih saveza i aktivnih saradnika da vrše ovaj rad. Neka se nitko ne smatra prevelikim za taj rad. Kako god taj rad izgleda primitivan, zavisi o njemu budućnost i veličina našega pokreta.

Iz židovskog svijeta

Apel sir Alfredda Monda na Židove. Povodom jednog banketa londonske lože Bne Brit-a bavio se Alfred Mond u velikom dijelu svega govora s izgledima cionizma u Palestini, pa je na sve Židove upravio apel, da pomognu pri stvaranju židovske narodne domaje. Mond je rekao medju ostalim ovo: »Ja sam odan cionista, tko to nije, nije nikad bio u Palestini. Htio sam se uvjeriti, da li je cionizam samo lijep san ili ima i praktičkih mogućnosti i zato sam pošao u Erec Jisrael. Da se nijesam uvjerio, da cionizam ima mogućnosti uspjeha, ja bih ga ostavio. Mond je izjavio, da je bio kao ministar uvjereni cionista, a da to ostaje i sad i kad nije u vladi. Veseli se, da će sad

moći više da se posveti cionizmu. On je već i prije izjavio Samuelu, da bi napustio svoje mjesto u vladi, kada bi time mogao više koristiti cionizmu. Već je mnogo postignuto. Mandat je pored svojih neprijatelja upliva i interesnih protivština ratificiran i mi mora da nastojimo, da ne izgubimo ono, što smo već postigli. Najveća je pogreška Židova, da sami sebi postaju nevjerni. Britski narod cijeni samo one ljude, koji su ostali vjerni vlastitome narodu. Sir Mond zatim je podsjetio na velike simpatije, koje cionizam uživa u nežidovskim krugovima, u političkim kao i nepolitičkim, i prikazao na brojnim primjerima razvoj Palestine. Svoj govor završio je izražajem uvjerenja, da će i arapske opozicije, koja još sad postoji, nestati.

Antisemitski nemiri u Rumunjskoj. (J. C. B.) U demokratskim krugovima Rumunjske vlada uvjerenje, da su službeni krugovi odgovorni za rasplamsanje antisemitskog pokreta, jer je vlada pogodovala širenju antisemitske propagande i tek, kad su počeli da dozrijevacji plodovi te agitacije, pravi vlada pokušaj, da ih suzbije. Nemiri se sve više šire. I u Bukareštu prisilili su zadnjih dana antisemitski djaci židovske slušatelje da napuste sveučilište. Na medicinskom fakultetu oduzete su im sve sprave i pomoćna sredstva. Rumunjsko medicinsko udruženje prosvjedovalo je kod vlade, što trpi ove događaje.

Rumunjski pogromi pred parlamentom. (J. C. B.) Ministar nastave odgovorio je u ime vlade na interpelaciju židovskog zastupnika dra Sterna glede nemira u pojedinim gradovima Rumunjske. Izjavio je, da će dati zatvoriti sve visoke škole, ne budu li prestali nemiri. Vlada ne će ništa poduzeti, da se ispune zahtjevi djaštva glede židovskih lješina za obdukciju, ali bilo bi vrlo poželjno, kad bi židovsko društvo iz vlastite inicijative u toj stvari nešto poduzelo.

Ministar unutrašnjih djela odbija tvrdnju opozicije, da vlada nije poduzela podjednaka sredstva da zapriječi pogrome. Često se dogodilo, da su organi vlade ozlijeđeni. Jedan dio odgovornosti nosi i pisanje židovskog lista »Montuirea«.

Feuilleton

JEVREJSKI JEZIK U SVOM KULTURNO-HISTORIJSKOM RAZVOJU.

Piše dr. M. Margel.

III.

Uporedni razvoj tehničkih značenja u jevrejskom i babilonsko-asirskom jeziku svjedoči nesumnjivo o visokoj starosti jevrejskoga kao književnoga jezika. Ni u jednom se drugom semitskom jeziku ne opaža onakova stilslička srodnost, kakova postoji izmedju jevrejskoga i babilonsko-asirskoga jezika. Stilsličke primjene i veze tih dvaju jezika, naročito u vijestima o stvaranju, o prvom grijehu i potopu, ne upućuju možda na utjecaj babilonskoga jezika na jevrejstinu, već što više odaju činjenicu, da oba jezika polječu iz jednoga zajedničkoga praizvora. Židovska predaja spominje često »akademiju Sema i Ebera« (por. Berešit raba 63, 7. Talm. bab. Aboda zara 36 a. Jalkut I., §. 110.), koja da je postojala još prije Abrahama. Već je u doba Hamurabijevo, kad je Abraham ostavio Babilo-

niju, u toj zemlji najljepše cvalo školstvo. Na brojnim glinenim pločicama, što su ih našli kod Nipura, sačuvane su nam još pismene vježbe učenika. Ovi su na desnoj strani pločice klinovim pismom točno prepisivali ono, što bi im učitelj napisao na lijevoj strani (por. Döller, Abraham und seine Zeit, Münster-1909. str. 17.; S. Funk, Die Entstehung des Talmuds, Leipzig 1910., str. 18.). Može se naslućivati, da su iz ove prasemitske akademije proizašle mnoge priče i legende, što su ih kasnije pojedini semitski narodi različito obradili (por. D. H. Müller, na pom. mj. str. 7.). Delitzsch (na pom. mj. str. 34. i sl.) je sasvim krivo shvatio monoteizam, što prodahnjuje jevrejski jezik, kad smatra biblijski prikaz stvaranja prijepisom prikaza babilonskog. U babilonskom se epu o stvaranju bori najviši bog Marduk s prirodom, koja se svojim protivljenjem ukazuje kao opasan protivnik. U biblijskom je prikazu stvaranja stvaralački duh Božji suvereni gospodar prirode. I u Babilonaca i u Jevreja bilo je zajedničkoga, predajom sačuvanoga gradiva, iz kojega su oba naroda oblikovala samostalno tvorevine. Supstancija i duh jevrej-

skoga jezika ne dadu se nigdje zalajiti. U babilonskoj se vijesti o stvaranju najvećma ističe »Tiamat«, kaotska neman, što prije stvaranja svijeta ispunjava čitavi svemir. U jevrejskom naprotiv nije »Tehom« (I. Mojs. 1, 2), što u jezičnom smislu sasvim odgovara pomenutoj babilonskoj riječi, nikakva mitska neman, već oznaka nerastavljene množine pravode, bezdanske dubine morske. Sve da je ta riječ i bila preuzeta, ipak je tu misaona različnost mnogo veća od leksikalne sličnosti. Kako je jevrejski jezik samostalno stvarao i gradio, odaje najjasnije pojam riječi »šabat« u opreci prema asirskom »šabatu«. Babilonsko-asirski »šabatu« nije dan radosti, već dan pokajničke molitve, zlokoban dan. Dani 7, 14, 21 i 28 u babilonskom su »umu limnu«, t. i. »zli dani«. Na te dane ne bijaše dopušteno jesti mesa, presvlačiti haljina, oblačiti bijelih odijela ni potražiti zabave. Naprotiv je jevrejski »šabat« izvor radosti i blagoslova, jer ta riječ znači smirivanje duše i srca.

Nadalje dokazuju egipatske tudjice u biblijskoj priči o potopu, da je ona bila pismeno uslažena još prije useljenja Jevreja u Pale-

koji je objelodanio cijeli niz članaka, koji se mogu označiti kao provokatorski.

Ministar predsjednik Bratianu izjavio je, da će vlada poduzeti sva sredstva da zaštiti svoje građane. Ne može biti govora o tome, da će se uvažiti zahtjevi nekih djačkih organizacija, koji traže numerus clausus za židovske djake.

I u rumunjskom senatu vodila se debata o tom predmetu, te je više opozicijonalaca spočitnulo vladi, da je pogodivala antisemitskoj propagandi, jer je držala, da će se taj antisemitizam svagdje širiti. Svi govornici tražili su odlučne mjere protiv svake mogućnosti pogroma.

Protužidovski nemiri u Rumunjskoj. Već smo u prošlom broju izvjestili o djačkim nemirima u Cluju, koji su poprimili karakter prvoga pogroma. Ovi izgredi nijesu ostali ograničeni na Cluj, već su se širili i u Bukareštu i u još jačem opsegu u Jasi. O događajima u Cluju izvješćuje očevidac ovo: Vlada nije ništa poduzela protiv sistematskog razdraživanja, koje se mjesecima vršilo u Transilvaniji, premda su na tu opasnost upozorili židovski krugovi, te se izgovorila, da to potiče samo od opozicijonalne narodne stranke, koja hoće da dokaže, da sadašnja vlada nije u stanju, da u zemlji održi red i mir. Transilvanija je uslijed nacionalnih protivština vrlo povoljno tlo za antisemitsku propagandu. Kod nemira od 28. novembra nijesu se više ograničili na zahtjev numerus claususa i drugih protužidovskih naredaba, već su jurišali na ured židovskog narodnog saveza, razbili uredjaj, palili akta u prisutnosti vrhovnog gradskog načelnika, šefa redarstva i prvog državnog odvjetnika. Nakon toga nije ničko priječio rulju da prodre u tiskaru židovskoga dnevnika »Uj Kele«-a i da tamo sve razori. Policija sigurno bi mogla spriječiti sve to, ali je imala strogu naredbu, da ne upotrijebi oružje. Ukupna šteta iznosi preko 3.000.000 leja. Pored toga navali su još na židovsku menzu i židovsko kazalište. Mnogo je djaka i urednika teško ozleđeno. Židovsko pučanstvo vrlo je uznemireno jer vidi, da od oblasti ne biva zaštićeno protiv izgrednika, a ni im se dopustilo, da organizuju samoobranu. Nemiri zahvatili su i druge krajeve.

»Vossische Zeitung« od 14. decembra objelodanjuje opširno izvješće o protužidovskim izgredima u Rumunjskoj, iz kojega se vidi, da

se vlada tek u zadnji čas odlučila, da energično stane na put tim izgredima. Samo dobroćudnosni rumunjskog naroda ima da se zahvali, da nije došlo do ozbiljnih pogroma u cijeloj zemlji. Izjave rumunjskog ministra unutrašnjih djela, da osudjuje izgrede, koji su »izazvani po stranim elementima«, pod kojima je mislio »društvo Madjara, koji se bude«, a koji u istinu šire protužidovsku propagandu nije pogodila bit stvari. Ova izjava ipak je primljena do znanja i u istinu se nijesu dogodili novi nemiri. »Vossische Zeitung« nadalje izvješćuje, da je engleska i američka vlada po svojim poslanicima intervenirala kod rumunjske vlade na temelju mirovnog ugovora, jer je ugrožena zaštita manjina, pa se sloga moraju poduzeti mjere, da se spriječi antisemitski pokret. Jedna židovska deputacija pošla je kralju i zamolila njegovu intervenciju. Vlada zabranila je sve skupštine narodnih Rumunja. Direktori i inspektori visokih škola pravit će si lično odgovornima za sve događaje na njihovim zavodima. U slučaju, da bi se nemiri opetovali imadu se dotične škole odnosno dotični fakultet zatvoriti, tako da prijeti djacima gubitak semestra.

Tajna organizacija »Konzul« u Austriji. U savezu sa nekim tragom o postojanju jedne protužidovske organizacije, povelili su privatni židovski krugovi istragu, koja je dovela do uspjeha. Pronadjen je opstanak tajne organizacije »Konzul« čija je zadaća da umorstvom makne prominentne židovske ličnosti. Ustanovljena je tačna listina osoba, koje se imaju ubiti. Na čelu te listine je bečka poglavica obitelji Rothschild. Sad je i policija uzela stvar u svoje ruke i povelila strogu istragu.

Politička pozadina bečkog pokreta za numerus clausus. Frankfurtske novine javljaju iz bečkih akademskih krugova, da se rektor bečkog univerziteta, prof. dr. Diener i njegovi pristaše u akademskom senatu, obvezao prema antisemitskim djacima, da će do sredine januara izraditi predloge za provedenje njemačko nacionalnih zahtjeva za uvođenje numerus claususa za profesore i djake te otklon svakog židovskog rektora. Stvar postaje tim interesantnija i ima to veće političko značenje, jer je strankavelikih Nijemaca sad nakon napuštenja misli o priključku k Njemačkoj u smislu

ugovora od Ženeve ostala bez političkog partijskog programa, te mora naći neku platformu, kojom će doći i red svoje izbornike. Vjerojatno smatraju židovsko pitanje za to podesnim, pa stoga aferu na sveučilištu tako opširno tretiraju u svojim partijskim novinama.

Budimpeštanski Židovi u eri komunisti. Svečanosti povodom predaje počasne sablje talijanskome pukovniku Romaneliu koji je za vrijeme proletarske diktature u Mađarskoj mnogim antikomunistima spasio život, pribivao je državni upravitelj Hoathy i članovi vlade kao i nadržbin Budimpešte dr. Simon Hevesy. Talijanski poslanik razgovarao je dulje vremena s nadržbinom i zahvalio mu se za dolazak. Nadržbin odgovorio je, da je izvršio samo svoju dužnost, jer je pukovnik Romaneli vrlo mnogo učinio za Židove, koji su vrlo mnogo trpili u eri komunizma. Među taocima, što su ih uzeli komuniste, bilo je mnogo Židova. Ali i među onima, koji su od komunisti odsudjeni na smrt ili robiju bilo je brojnih Židova. Strijeljano je 33 Židova. Poslanik rekao je zatim, da mu je poznato, da su mađarski Židovi mnogo trpili zadnjih godina.

Nemiri u Poljskoj. Prema vijestima, koje su stigle iz raznih krajeva Poljske došlo je u mnogim mjestima do ozbiljnih protužidovskih izgreda. Huligani napadali su židovske lokale, zlostavljali su vlasnike i uništili uredjaj. Pošli su u svratišta, isprebijali su židovske goste i zahtjevali, da smjesta napuste grad. Ozleđeno je vrlo mnogo Židova. Karakteristično je, da su svi huligani opremljeni jednakim toljagama, što opravdava zaključak, da se radi o dobro pripravljenim pogromima. Policija bila je protiv izgrednika nemoćna. I iz Lavova i Krakova javljaju velike protužidovske izgrede. Do težih izgreda došlo je u Katovicu, gdje je 18 Židova teško ranjeno. Policija mogla je istom pomoću vojništva da uspostavi red. Židovsko pučanstvo stoji pod dojmom nemira u Varšavi i drugim gradovima, te je vrlo uznemireno. Premda je vlada poduzela energične odluke da uguši sve nemire, ipak postoji opasnost, da će doći do ponovnih izgreda.

stinu. U babilonskom se epu o Gilgamešu (ploča XI, 24) veli: »u-ku-ur bi-i-ta bi-ni e-li-ip-pa«, t. j. »razvali svoj dom pa sagradi brod«. Jevrejski jezik, koji u pobiblijsko doba naziva brod izrazom »ilpa« (babilonsko-asirski »elippu«) te ga pače upotrebljava kao vlastito ime (por. Talm. bab. Ketubot 111 a), služi se egipatskom ljudicom »teba« (I. Mojs. 6, 13 i sl.), koja znači isto, ali je u babilonsko-asirskom nema. Da se jevrejšina nije izgradjivala tek prema uzoru babilonsko-asirskom, pokazuje nam upravo odnošaj između biblijskog prikaza potopa i babilonskog epa o potopu. Različnosti i značajne opreke medju obim ovim prikazima jasne su i očite. U babilonskoj priči odlučuju se bogovi na potop bez vidljivoga razloga, dok se on u bibliji opravdava gnjevom Božjim zbog ljudske zlobe. Babilonski se ljubimac bogova Utnapištim (Citrapištim)spasava izdajstvom, dok se spasenje Noino zbiva odlukom Božje milosti. Utnapištim, lačajući se gradnje broda, po savjetu božjem besramno laže svojim zemljacima i zavarava ih velikim i sretnim budućim vremenima, dok biblija o takovim lažima, pa još po

savjetu Božjem, naproslo ništa i ne zna. Najočitija je razlika glede Božjeg blagoslova i obećanja (I. Mojs. 8, 21—22) ljudima, čemu u Babilonu nema ni traga. U Babilonu se radi o događajima u prirodi, u bibliji naprotiv o odnošaju medju Bogom i čovjekom. U spoljašnjostima se oba prikaza često slažu; no dok je jezgra babilonske priče suha i plitka, u bibliji je ona sočna i puna života. Time dašto nije rečeno, da se jevrejski jezik posvema ograđio od utjecaja babilonske kulture.

Teorija o broju dvanaest nije razmjerno mlada, kako se obično općenito tvrdilo. Starobabilonska je teorija o broju dvanaest obzirom na svoju vezu s dvanaest znakova zodijaka našla simboličkoga izražaja u jevrejskom jeziku. Jevrejski je jezik naslojao da starobabilonski astralni naziv za dvanaest slika zodijakovih prelvari u nacionalne nadimke za dvanaest plemena jevrejskoga naroda primjenjujući pojedine znakove zodijaka kao svojstva svakoga pojedinog plemena. To moje mišljenje opravdava blagoslov Jakobov (I. Mojs. 49, 3—27), koji pjeva o dvanaest plemena. Broj se dvanaest dakle smatrao svetim

brojem, što su već odavno ustanovili istraživaoci biblije (por. Herschberg, Hahalbaša haibrit hakduma, Varšava 1911., str. 147., bilj. 5). Ostatak toga starobabilonskoga shvaćanja o svetlosti broja dvanaest sačuvao je jevrejski jezik i u pobiblijsko doba (por. Berešit raba 98, 24). Židovska predaja ne taji, da su babilonski nazivi istisnuli prvobitna jevrej. imena mjeseci (por. Talm. jer. Roš hašana I., § 2. Berešit raba 48, 9). U jevrejskom nalazimo samo još rijetkih ostataka izvornih jevrejskih imena mjeseci: I.) »Abib« (Aviv), proljetni mjesec (2. Mojs. 13, 4, 23, 15, 34, 18. 5. Mojs. 16, 1); to je prvi mjesec starojevrejske godine, što ga je nadomjestio babilonski »Nisanu«, poznat u kasnijoj biblijskoj književnosti (Nehem. 2, 1. Ester 3, 7) pod imenom »Nisan«. II.) »Ziv« (I. Kralj. 6, I, 37), drugi proljetni mjesec, otprilike svibanj, promijenjen kasnije u »Ijar« (bab.: Airu). III.) »Jerah haefanim« (I. Kralj. 8, 2. Bloch, Phönizisches Glossar 1891., 18), istisnut od »Tišri«-ja (bab.: Tašritau), koji označuje sedmi mjesec. IV.) »Bul« ili »Jerah Bul« (I. Kralj. 6, 38. Ešmunazarov natpis, redak I. i Bloch, na pom. mj. 20), što ga je nadomjestio

Neka »Hrišćanska narodna skupština« objelodanila je poziv na pučanstvo, da uništi sve Židove, koji u Poljskoj hoće da uvedu sovjetsku anarhiju. Konačno se poziva poljsko pučanstvo na strogi bojkot židovske robe.

Zahtjevi istočnih Židova na berlinsku bogoštovnu općinu. (I. C. B.) Antisemitsko njemačko novinstvo donosi vijesti o navodnim zahtjevima istočnih Židova, koji žive u Berlinu, koji bi išli za tim, da u Berlinu stvore dvije klase Židova. Antisemitske novine tvrde, da bi Berlin postao drugom Varšavom ili Lodzom, kad bi se ovi uvjeti ispunili.

Kako židovski dopisni ured doznaje radi se tu o zahtjevima društva istočno židovskih sinagoga, koje se obratilo predstavkom na predstojništvo berlinske općine, u kojoj se traži, da se osnuju neke posebne kulturne uredbe za Židove, koji drže strogo ritis. Tako se traži ograničenje polja na groblju, na kojem se imadu sahraniti Židovi, koji drže subotu, nadalje posebni rabinat sastojeci se iz istočnih Židova sa zadaćom, da u vjerskim pitanjima mogu odlučivati prema potrebama istočnih Židova, namještenje šoheta i uredjenje rituelne kupke. Na jednoj od zadnjih sjednica berlinske bogoštovne općine vijećalo se o tim zahtjevima, kojima će biti djelomice udovoljeno, dok se drugi dio zahtjeva odbija.

Uzajamni Herem ortodoksije u Slovačkoj. (J. C. B.) Nedavno izvjestili smo u našem listu o Isuru, koji je izrečen po ortodoksima u Bratislavi protiv cionista i mizrahija, jer su navodno postali opasni po vjeru. No svako zna, da je taj Isur izrečen samo iz političkih razloga i da je to samo borba jednog dijela ortodoksnih rabina, koji bi htio da pod svaku cijenu zadobije vodstvo ortodoksnih Židova. Pošto to nije uspjelo agitacijom niti dosadašnjim njihovim radom, latili su se ovi posljednjega sredstva, a da i ovdje nijesu nas mogli smjelost, da svoj udar nazovu pravim imenom »Herem«, već su izdali Isur t. j. zabranu, da ortodoksni Židovi ne smiju općiti s cionistima i mizrahistima, niti se priznaje njihov kašrut, niti smije itko s njima sklopiti brak. Premda je već ova činjenica uzburkala redove ortodoksa

u Slovačkoj, još ih je više uznemirilo, kad je poznati rabi iz Munkača u zajednici sa drugim rabinima udario Herem na organizaciju Agudas Jisraela. Ortodoksna organizacija u Bratislavi izdala je pamflet, u kojem se brani protiv prekora rabina u Munkaču.

Posjet dra. Weizmanna konzulatima stranih država. Predsjednik svjetske cionističke organizacije dr. Hajim Weizmann i politički atašej kod cionističke organizacije, pukovnik Kiš, posjetili su taljanskog i francuskog konzula u Jeruzalimu.

Akcija židovskoga kluba protiv Rozvoj organizacije. Iz Varšave javljaju: Židovski klub predložio je u zadnjoj sjednici Sejma, da se izabere posebna komisija, koja ima da ustanovi udio bojkotne organizacije Rozvoj u svim protu-židovskim izgređima i pogromima zadnjih četiriju godina, kao i materijal glede potpore Rozvoj pokreta po organima sigurnosti za vrijeme ove agitacije. Nadalje ima se pozvati ministar pravde, da kazni bivšeg ministra unutrašnjih djela, upravu odsjeka za sigurnost, redarstvo i državno odvjetništvo, koji su tolerirali agitaciju Rozvoja i često podupirali njegovo zločinačko djelovanje. Isto tako imaju se progoniti svi oni faktori, koji se grupiraju oko Rozvoja, te su odgovorni za sve izgrede i pogrome. U predlogu se naglašuje, da se pravi uzrok varšavskih događaja nakon izbora predsjednika ima tražiti u zločinačkoj agitaciji Rozvoja.

Pisanje poljskih listova. Na dan prije umorstva predsjednika Narutovitz pisao je glavni organ narodnih demokrata članak pod naslovom: »Varšava i Židovi«, u kojem se među ostalim veli: U času kad je Poljska doživjela, da je izabran državni predsjednik s pomoću bloka manjina, kojim su upravljali Židovi, bit će od interesa istorijski prikaz o borbi Varšave protiv židovske preplave. Zatim se prikazuje borba protiv naseljenja Židova u Varšavi od 1527 do najnovijeg vremena. Na koncu se primjećuje, da je zadnji pogrom, koji je bio 1881., trajao 2 dana. Darovi, koji su dobili žrtve pogroma te godine od inostranih Židova, u tolikoj su mjeri obogatili židovski proletarijat, da

je ono popravilo sve štete i od te godine datira obogaćenje židovskog malog trgovca u našem gradu, a broj Židova povećan je još litavskim Židovima, koji su bježali iz Rusije.

Osuda u procesu Harden. Osuda u procesu protiv Hardena zapanjila je sve njemačke krugove a novinstvo, osim skrajnje desnice, koje je s početka bojažljivo kritiziralo tu osudu, danas je označuje krivorijekom, koji je podesan da sokoli na nove atentate i da krnji ugled Njemačke u inozemstvu.

Socijalističko novinstvo nazivlje osudu premijom na umorstvo, dok »Vossische Zeitung« veli, da osuda baca oštro svjetlo u dubine i ponore njemačke narodne duše. Ne toliko radi djelovanja na inozemstvo treba žaliti tu osudu, već prije svega radi toga, jer je samo »strašno duševno propadanje njemačko moglo da stvori taj pravorijek. Listovi njemačke narodne stranke nastoje, da dokažu, da su i sami suci smatrali osudu porotnika pogrešnom i da su upotrebili najveću po zakonu dopustivu stavku za pripomoć kod tjelesne ozlede.

Socijalistička je frakcija interpelirala radi ove osude i pita vladu, da li drži ovu osudu spojivu s pravnim položajem, i kako misli o djelovanju takve osude prema unutra i prema vani. Kako »Berliner Tageblatt« doznaje vjerojatno je, da će se protiv osude pravnim lijekom uspjeti i postići revizija procesa.

Pitanje raspusta litavskoga sejma. Litavske partije većine, koje su odobrile postupak kod zadnjega izbora u nadi, da će tako moći vladati, ventiliraju danas već pitanje raspusta sejma, jer svakim danom ima sve manje vjerojatnosti, da će doći do što uže koalicije sa narodnim socijalistima, jer se opreke povećavaju svakim danom. Organi hrišćanskih demokrata napadaju sve više narodne socijaliste i traže jedinstvenu hrišćansku demokratsku vladu. No to je tek pusta demonstracija, jer oni nemaju većinu u parlamentu, i sami misle na to, da raspuste parlament. Opozicija kao i zastupnici narodnih manjina će, ne bude li se promjenio izborni zakon, stvoriti jedinstveni čvrsti blok.

»Marhešvan« (bab.: Araah samna), a označuje osmi mjesec. Još prije babilonskoga progonsiva, dakle već u doba kraljeva, nijesu starojevrejska imena mjeseci u narodu bila više uobičajena, tako te ih nađomjestiše brojkanā. Već samo brojenje mjeseci istisnulo je njihova starojevrejska imena. Jevrejski se jezik u svojoj gotovo neprekidnoj vezi s jezikom babilonsko-asirskim mogao da odupire jedino mitologijskim utjecajima iz Babilona, no ne bijaše kadar da sasvim odoli njegovim kulturnim uredbama. S babilonskom je kulturom bio jevrejski narod u lijesnom doticaju od pradavnih vremena, pa i kasnije, pošto je u 3. pretkršćanskom vijeku minulo doba njena cvata; ona je znatno utjecala na razvoj jevrejskoga jezika. Jevrejski je jezik preuzeo iz babilonskoga jezičnog blaga gotovo najveći dio naziva na području trgovine i obrta, poljoprivrede i kolonata, mjera i utega, razdobe vremena te pravnih i ženidbenih zakona, kako nam se pojavljuju u biblijskoj starini i u pobiblijskoj knjizi, pa ih je preudesio prema duhu jevrejskoga naroda. Tako je u jevrejskom riječ »sefer« prvobitno značila jedino

»knjigu«, pa je tek u doticaju s babilonskom kulturom zadobila značenje »poslanice, pisma, isprave« (por. Leopold Fischer, Die Urkunden im Talmud, Berlin 1912., str. 4. i sl.). Već sam napomenuo, da je jevrejski narod naslojao hebraizovali sve tudjice. Dade se naslućivali, da je starojevrejski stereolipni izraz »sefer keritut« za »raspusno pismo« hebraizovana asirska riječ »gilu« (gel = isprava rastave braka), koja se vrlo rano bila udomila u jevrejskom. Kao što su već pomenula starojevrejska imena mjeseci bila iz jevrejskog jezika istisnuta adekvatnim babilonskim nazivima, tako je i hebraizovani naziv raspisnoga pisma bio istisnut iz narodnog govora izvornom asirskom riječi »gel«. Jednako se u biblijskoj starini »miraz« zvao »mohar«; taj je kasnije izobičajeni izraz već u 6. pretkršćanskom vijeku posvema istisnula starobabilonska tudjica »nudunu« (jevr. »nadan« = miraz); koju poznaje još i današnja jevrejska (por. M. Schorr, Bulletin de l'Académie des Sciences de Cracovie, 1907., str. 93.; L. Fischer, na pom. mj. str. 103.). Iz asirskoga jezičnog blaga preuzet je i izraz židovskoga ženidbenog prava

»dobra željeznoga fonda« njihse con barzel«), t. j. ona dobra, što ih žena zapisuje svome mužu u njegovu vlasništvo, a on se za to obvezuje, da će njoj u slučaju rastave ili smrti biti isplaćena svota njihove vrijednosti.

Isporedimo li medjusobno jevrejski i babilonsko-asirski jezik sa kulturno-istorijskog stajališta, doći ćemo do zaključka, da nam je jevrejski jezik u pobiblijskoj književnosti sačuvao prastare tradicije, priče, pripovijetke i nauke, što svojim podrijetlom sižu u predbiblijsko doba, dakle u prve vijekove 2. pretkršćanskoga tisućgodišta (por. S. Funk, Die Entstehung des Talmuds, Leipzig 1910., str. 5.). Nove iskopine starosemitskih spomenika, pisanih i od kamena, opravdavaju u mnogim smjerovima stajalište prof. Wünsche-a, koji je jednom primjetio (Aug. Wünsche, Schöpfung und Sündenfall des ersten Menschenpaars, Leipzig 1906., str. 84.), da baš mladja jevrejska djela u sebi često kriju prastare predaje. Mi se zadovoljavamo činjenicom, da jevrejski jezik nije nigda bio mrtav, već da se nesmetano razvijao.

Iz cijionističkog svijeta

Odgoda sjednice Akcionoga Odbora. Sjednica cijionističkog Akcionog Odbora, koja je bila sazvana za 25. i 26. decembra, odgodit će se za početak januara. Jedan od razloga je okolnost, što predsjednik organizacije dr. Weizmann sad boravi u Palestini, gdje će ostati do kraja mjeseca, pa ne može stići prije početka januara u London. Pošto je Weizmann izrazio želju, da bezuvjetno prisustvuje konferenciji, odgodit će se za početak januara.

Papa i Palestina. Kako iz Rima doznaje »Vossische Zeitung«, najavio je Papa Pio XI. u konsistoriju, koji je održan 11. o. mj. ponovno zahtjev Vatikana na uredjenje palestinskog pitanja i branio je katoličko pravo prema Papi Benediktu, koji je to pravo izjednačio s pravima ostalih hrišćana i tražio priznanje prvenstva katoličke crkve prema nevjernicima, Židovima, ali i svim drugim vjernicima.

Službena talijanska brzopjavna agentura »Stefani« u svome izvješčaju ništa ne donosi o ovoj polemici protiv Pape Benedikta i izvješćuje samo, da se Papa u svome govoru u tajnom konsistoriju medju ostalim takao palestinskog pitanja i podsjetio na govor Benedikta u konsistoriju od 13. juna 1921., u kojem je Papa Benedikt prosvjedovao i predložio, da se kod riješenja pitanja Svetih Mjesta očuvaju prava katolika i svih hrišćana.

Već je nekoliko puta s mjerodavne strane izjavljeno, da se sa židovske odnosno cijionističke strane nema ništa protiv uvažanja katoličkih želja kod uredjenja pitanja Svetih Mjesta.

Djelovanje Palestinskog ureda u Beču. Vjesnik o djelovanju bečkog Palestinskog ureda, koji je predložen na nedavno održanom sastanku austrijske organizacije, donša medju ostalim slijedeće: Organizatorski i tehnički aparat bečkog Palestinskog ureda obuhvaća uključivši one činovnike, koji su nužni za djelo socijalne skrbi momentano 20 ljudi osim upravitelja. Od 1. januara biti će činovnički aparat umanjen za 6 činovnika, budući da će se emigracija sa Istoka provadjati u većoj mjeri kroz Rumunjsku. Od 1. januara 1920. do 30. prosinca 1922. pasiralo je Beč na putu u Palestinu odnosno iz Beča otputovalo u Palestinu i tom prilikom upotrebili bečki Palestinski ured, više nego 12000 ljudi. 6946 ih je imalo već engleski vizum, a bečki Palestinski ured im je pribavio talijanski vizum za propulovanje. Engleski vizum za useljivanje priskrbio je ured 3222, od toga bilo je 2420 muških, a 732 ženskih, od ovih bilo je 2610 neoženjenih i 182 porodice sa ukupno 612 glava. Po državnoj pripadnosti otpada na Poljsku 1937, na Palestinu (veći dio na povratku) 574, na Rusiju i Ukrajinu 241, Austriju 137, Ugarsku 104, Čehoslovačku 196, Rumunjsku 69, ostale države 64. Po dosadašnjim zvanjima bilo ih je: težaka i poljskih radnika 940, obrtnika (kvalificirani radnici) 863, trgovaca i industrijalaca 428, slobodna zvanja 475, bez zvanja (domaćice i djeca) 481. Medju onima, koji su u rujnu 1922. u Erec Jizrael otposlani bilo je 180 djece iz Ukrajine, kojima su roditelji prigodom pogroma poginuli. Budući da su od 15. januara pooštreni propisi za useljivanje u Palestinu to je broj emigranata sve više padao, tako da se zadnjih mjeseca poprečno samo 400—500 njih uselilo, a prije ovih propisa otprilike 1000. Nasuprot tome je broj onih, koji u Beču već više mjeseci čekaju da se usele u Palestinu vrlo narasao. Medju ovima imade mnogo dobrostručno izobrazjenih halucim i halucof. U 3 do-

ma za halucim, kojima nakon što je ukinut odbor za palestinske emigrante, upravlja Pal. ured, primljeno je od 30. rujna ove godine 2386 muških i 1901 ženskih osoba. Poprečno iznosi dnevni broj haluca 250. Materijal. sredstva za socijalnu skrb mora Palestinski ured vlastitim akcijama da nabavi.

Keren Hajesod u Virginiji. Na konferenciji Keren Hajesoda, koja je održana u Norfolk, zaključeno je, da se povede kampanja za namaknuće od 100.000 dolara. Drži se, da će se ta svota skupiti u roku od nekoliko mjeseci.

Austrijski asimilanti za izgradnju Palestine. Na zadnjoj skupštini »Israelitische Union« raspravljalo se o pitanju izgradnje Palestine. Bečki gradski zastupnik dr. Schwartz-Hiller naglasio je potrebu, da svi Židovi kod izgradnje Palestine aktivno sudjeluju, da se na taj način istočnoevropskim istovjercima, koji lpe, pribavi dom. I austrijske »Bncj Brit-lože« posvećuju u zadnje vrijeme osobitu pažnju izgradnji i naseljivanju Palestine, a naročito Keren Hajesodu. Očekuje se, da će novi upravitelj austrijskog Keren Hajesoda dr. Sofer osnovati neutralni odbor Keren Hajesoda, u kojem će biti zastupane sve židovske stranke.

Zemaljska konferencija »Hitahdut« u istočnoj Galiciji. Hitahdut je sazvaao za 24., 25. i 26. decembra u Lavov zemaljsku konferenciju, na kojoj ima da učestvuje kao zastupnik centralnog biroa dr. Alrosorov. U svrhu, da bi se program zasjedanja konferencije temeljito pripravio, sazvane su prije ove konferencije okružne konferencije i to u Stanislavov za 26. novembra, te za Lavov, Stryj, Parnopol i Zložov za 3. decembra.

Novi poljski cijionistički dnevnik. »Nowiny Codzienne«, organ varšavskih cijionista, koji je počeo izlaziti za vrijeme izbora, obustavio je daljnje izlaženje. Redakcija i svi saradnici stupili su u dosadani folkistički list »Nasz Kurjer«, iz kojega su istupili dosadašnji urednici Hirschhorn i Wolkowicz, koji su tako pobijali blok manjina. »Nasz Kurjer« može se prema tomu od sada smatrati cijionističkim listom, koji izlazi na poljskom jeziku. Glavni je urednik dr. Berkelhammer.

Konferencija američkih mizrahista. Cleveland. (J. C. B.) U drugoj polovici mjeseca novembra održala se u Clevelandu 9. godišnja konferencija američkih mizrahista, kojoj su pribivali 200 delegata. Rabin Berlin otvorio je konferenciju te je u svom pozdravnom govoru naročito istaknuo ulogu mizrahija u sadašnjoj cijionističkoj politici. Govornik je nagasio potrebu, da se podupire privatna inicijativa u Americi i zagovarao je saziv svjetskog propalestinskog kongresa i nastojanje da se ujedine svi ortodokсни elementi u cijionizmu.

Prema izvješčaju generalnog tajnika dra. J o c h m a n n a broji mizrahij u Americi preko 250 mjesnih grupa sa 15.000 članova. Nakon apela rabina Lewinthal a zaključilo se, da se u Palestini osnuje jedan strogo ortodokсни grad. U tu svrhu sakupljeno je na samoj konferenciji 100.000 dolara.

Iz Palestine

Židovski posjed u Palestini. Prema nedavno načinjenoj statistici iznosi zemljište, koje je u židovskim rukama 775.000 dunama. Od toga se nalazi u Judeji 180.000, u Samariji 170.000, u Galileji 335.000, a u Transjordaniji 90.000 dunama. Od tog zemljišta je već polovica kolonizirana.

Dom za palestinski nadrabinaf. Ernst Franklin, šurjak Vrhovnog komesara, koji sad boravi u Palestini, posjetio je nadrabina Jakova Maira, da ga izvjesti o rezultatu akcije za gradnju doma za palestinski nadrabinaf. Pošto do sad nije uspjelo sabrati potrebni novac, slavio je Franklin tu svotu kao zajam na raspolaganje uz jamstvo aškenaske i sefardske općine, da će one, ne namakne li se potrebita svota, u roku od 20 godina u obrocima otplatiti taj dug. Odmah, nakon što će obje općine preuzeti jamstvo, doznačiti će se nadrabinafu zajam i započeli gradnjom vlastilog doma za židovski nadrabinaf.

Mesijanski cijioniste na putu u Palestinu. Moskva (J. C. B.) 217 članova kršćanske sekte »Mesijanskih cijionista«, koji su primili jevrejsku vjeru, dobili su sada, pošto su čekali godinu dana na rusko-poljskoj granici, dozvolu ukrajinske vlade, da putuju u Poljsku u tu svrhu da se odatle upute u Palestinu. Ta je sekta nastala prije nekoliko godina i sastoji se u glavnome od ukrajinskih i bjeloruskih seljaka.

Broj židovskih radnika u Palestini. Židovska radnička organizacija u Palestini vršila je brojanje židovskih radnika. Prema toj statistici broj je ukupnog židovskog radništva 16 hiljada 54. Od toga nalaze se 4597 radnika u Jeruzalimu, 3757 u Tel-Avivu, 1308 u Jafi, 1851 u Hajfi, 365 u Tiberijasu, 452 u Petah-Tikva, 253 u Rišon le Cijonu, 140 u Hederi, 140 u Siheron-Jakob itd.

Gradnja nove tvornice cementa kraj Hajfe. Ovih dana sklopljena je definitivno kupnja zemljišta od 3000 dunama zemlje po Palestine Development Company kao dio jedne veće kupnje. Ovo zemljište kupljeno je za tvornicu cementa »Nešer« (Orao), te je na njegovo ime registrirano. Društvo će pored fabrike sagrađiti na tom zemljištu radničke kuće za jedno 200 rdnika.

Židovska narodna biblioteka u Jeruzalimu. Prema zadnjem brojanju od 1. novembra nalazi se sad u Židovskoj Narodnoj Biblioteci u Jeruzalimu 57.508 svezaka. Od toga ima 43343 razna djela u 47308 svezaka i 10.000 duplikata. Hebrejski odjel ima 20.364 djela, Judaića 625, literarnih djela 3511, medicinskih, 2444 i povjesnih 1726. S razmjerno malo imade matematičkih i prirodnoznanstvenih djela.

Cijionistički izdaci u Palestini u godini 1921. 22. Prema statistici izdala je Palestinska cijionistička Egzekutiva za razdoblje 1921./22. ove iznose: Odgojni odsjek 75222.472 egipatskih funti, poljoprivredni odsjek 71577.092, i 1452.107 te 101466.787, imigraciji departement 59920.392 i 5934.511, Hadasa 85457.323, odjelak za nabavke 1218.459 i 11318.811, pokusne stanice 9064.844, rad 32058.471, zajmovi 2490.208 i 97679.994, sveučilišna biblioteka 1466.250, tehnikum 9005.520, posebni izdaci 12753.215, dugovi 1586.573, trgovina i industrija 1240.880, otpisani zajmovi 123.063, nepokriti zajmovi 34.880, upravni troškovi 24.213.927 egipatskih funti ukupno 602848.967 egipatskih funti.

Iz Jugoslavije

Novi židovski mjesečnik. Kako iz Novog Sada doznajemo, izaći će ondje novi židovski mjesečnik na mađarskom jeziku. Time će se udovoljiti davno osjećanoj potrebi, a uredništvo, koje je preuzeo naš sumišljenik gosp. dr. Sigmund H a n d l e r, jamstvo nam je, da će list vazda biti na zamjernoj visini, tim više, što će mu biti osigurana i saradnja naših i stranih prvaka.

Glavna skupština mjesne cionističke organizacije u Bijeljini. Mjesna cionistička organizacija održala je svoju glavnu skupštinu u prostorijama jevrejske škole. Nakon pozdrava predsjednika Haima Z. Barucha izvješćuje tajnik Albert Romano o radu odbora te naglašuje, da je rad bio uspješan u svakom pogledu i da je konačno uspjele osnovati pjevačku sekciju Hazmira. Naročito ističe zadovoljstvom, da je mjesnoj organizaciji uspjele podignuti nadgrobni spomenik pokojnom Natanu Landau-u, revnome cionističkome radniku. Iza toga izvješćuje Jakob Danon o radu za Keren Kajemet te izražuje svoje zadovoljstvo nad činjenicom, da su se članovi svakom zgodom sjetili Keren Kajemeta, tako, da je prekoračen propisani kontingent. Ujedno naglašuje, da je uvjeren, da bi se marnim radom moglo još više postići. Nakon zaključnih riječi profesora Kaldersona, koji je izrazio priznanje odboru za njegov rad, izabran je za narednu godinu ovaj odbor: predsjednik: Izrael Alkalay; potpredsjednik: Albert Romano; tajnik: Jichak Abinun; blagajnica: Rifka Alkalay; komesar sekcije Hazmira: prof. Salamon Kalderon; komesar za Keren Kajemet: Jakob Danon. Odbornici: Bernhard Herzler, Samuel Winter, Moritz Altarac, Salamon Baruch; zamjenici: Rosa Salzberger, Isidor Salom, Arman Winter.

Omladinska Hanuka priredba B'not Cijon. Kao svake godine, prirediše naše mame djevojke iz B'not Cijona i ove godine dne 20. decembra dječju Hanuka priredbu u prostorijama Marionet teatra. Omladinske se igre na Hanuku priređuju s tendencijom, da se u djeci sa sredstvima, koja su dječjem mentalitetu najrazumljivija i najbliža, stvori svijetla slika i predodžba o junačkim borbama Makabejaca za narodnu slobodu. Da je to priredbi B'not Cijon-a uspjele, razabiralo se na ushićenim i nasmjanim licima dječice, koja su pribivala toj priredbi. Koliko li imade još danas obitelji, u kojima se Hanuka menora zamjenjuje sa božićnim drvcom, pa poradi toga moramo to više da cijenimo trud i ljubav naših djevojaka, kojim hoće da nadoknade ono, što se u obitelji svijesno ili nesvijesno zanemaruje. Nije potrebno govoriti o pojedincima. Svaki od sudjelujućih pridonio je svoje najbolje. Najbolje su uspjele male hebrejske sličice: 1. Švelja Šošana. 2. Mačkica Jakika i

3. Bolesna lutka. Hebrejski razgovori tako su lijepo i glatko tekli iz usliju djece, da su svakog prisutnika, koji imade malo jevrejskog osjećaja, morale da dirnu i pojačaju u njemu vjeru u mogućnosti hebraizacije omladine. Uspjeh čitave priredbe dijeli sa predjašnim trim sličicama i točka 6. Uz sjaj menore, kojom su prigodom pojedinci veoma skladno otpjevali nekoliko nama dosad nepoznatih jevrejskih melodija. Točka 4. Poziv na igru. i 5. Vrljarica i njeno cvijeće bile su dječji plesovi. Izvan programa bile su tri žive slike iz biblijske historije: Ruť, Rivka i Estera. Prisutno je općinstvo bilo veoma zadovoljno i svaku točku programa nagradjivalo sa burnim pljeskom.

Hanuka svečanost Makabija u Zagrebu. U nedjelju, dne 17. prosinca proslavio je zagrebački Makabi na svečan način hanuka blagdan. Pred svrstanim kategorijama članova i članica, naraštaja i podmlatka zapalio je g. nadkantor Rendi svijećice menore, praćen starodrevnim hvalospjevom »Maos cur«, koji je pjevao pjevački zbor Makabija. Iza toga pjevao je zbor četiri prekrasne istočno židovske narodne pjesme pod ravnanjem svoga zborovodje g. Hirschlera, te je melodijoznost i vanredna izvedba zadivila slušatelje, medju kojima je bilo i mnogo nežidova, predstavnika raznih korporacija.

Svečani govor držao je g. Lav Stern. Prikazavši istorijsku i savremenu, religioznu i narodnu važnost toga blagdana, govorio je o potrebama i ciljevima, kojima treba da svom odanosli i požrtvovnosli služe svi, a pred svima Makabejci, nosioci toga velikoga imena. Vatrenim je zalim riječima pozvao članove i općinstvo, da desetgodišnjicu rada društva proslave izgradnjom vlastitoga doma, koji je neophodno potreban.

»I dom će biti sagradjen, u koliko će to htjeli svi Makabejci.«

Iza odstupa članstva nastupaju pojedine kategorije i uz pratnju vojne glazbe izvode svoje dobro uvježbane točke, i simboličke, ritmičke i švedske proste vježbe, te vježbe na spravama.

Osobito treba istaknuti vježbe podmlatka, uzorne vježbe obih srednjoškolskih kategorija, te vježbe ženskog uzornog odjela i prednjačkog odjela na spravama.

Sa strogo stručnjačkog gledišta moglo bi se možda koječemu prigovoriti, na kraj poznatih poteškoća u pogledu gumbaone valja se upravo diviti i ponositi lijepim uspjehom.

Nadamo se, da će vodstvo i članstvo i nadalje ustrajati ne obazirajući se ni na kakve poteškoće i da će kraj dobre i jake volje uskoro položiti temelje vlastitome domu.

B.

Makabejska svečanost u Zenici. Židovsko nacionalno društvo u Zenici priređuje u ponedjeljak 25. o. mj. u svim prostorijama rudarskoga doma Makabejsku svečanost uz blagohotno sudjelovanje jevrejskog pjevačkog društva »Lira« iz Sarajeva sa slijedećim rasporedom: Pozdravni govor gosp. dr. A. Be-

na u, Lewandowski: Psalam 67, Lewandowski: Psalam 103 pjeva mješoviti zbor uz pratnju harmonija, Jeftaj historična drama u 4 čina od C. J. Diaena, izvadaju diletanti Židovskog nacionalnoga društva; Novak: »U ljetni suton«, Binički: »Čuješ dušo«, muški zbor; Tovačovski: »Bura«, Mokranjac: VII. rukovet, mješoviti zbor. Iza programa slijedi ples.

Književnost

HAJIM NAHMAN BIALIK.

Prigodom pjesnikova 50. rođendana.

Piše dr. M. Margel.

Godine 1892. bila je u časopisu »Harpardes«, što ga je uređivao Ravnicki, objelodanjena šestnaetkitična pjesma »El hacipor« (Ptici) nekoga devetnaestgodišnjeg mladića. Toj prvoj svojoj pjesmi imao je da zahvali H. N. Bialik, što mu se ime osobitom ljubavi i poštovanjem usjeklo u sjećanje jevrejskoga čitaoca. Bijaše to doduše tek pjesma poput mnogih drugih jevrejskih pjesama, pa ipak drugačija pjesma, drugačiji jezik, drugačiji stil. Odmah spoznaoše, da je jevrejskoj poeziji opet uskrsnuo bogodani pjesnik vidovite proročke snage, kakvoga nije bilo od Jehude Halevija. I zaista podsjeća taj prvijenac posvema na slavnu »Cijonidu« Jehude Halevija. I u misaonom i u jezičnom pogledu nadovezuje Bialik na potonjega, koji ga je pretekao za sedam vijekova, premošćuje tako reći golemi jaz čitavoga srednjeg vijeka i otkriva pred začudjenim pogledima svu mladenačku svježinu jezika jevrejske pjesme. Kao što kod Jehude Halevija, tako se i kod Bialika slijeva biblijski stil s pobliskim u tako skladnu cjelinu, te nas ova gotovo sili, da pustimo s vida sve razlike u razvoju jevrejskoga jezika za pojedinih razdoblja. No dok Jehuda Halevi oplakuje razorenje svete zemlje i njenu nekadašnju veličinu, gledajući kako proždrljivi krvožedni psi na ruševinama razdiru mlade lavove, a pehar se žalosti prelijeva, tako te u njegovoj duši već nema mjesta za sav onaj jad i gorčinu, što ih je nekoć morao da pretrpi njegov narod na svetome tlu, razgaženu od rimskoga silnika, Bialiku se Galut ukazuje kao gomila ruševina, a zemlja otaca kao zemlja čudesa, gdje cvate vječno proljeće. Ptičica mu pri nastupu proljeća pjeva pozdrav iz svete zemlje. »Pjevaj, ptičice, o zemlji, gdje su negda moji predci našli život i smrt! Nije li cvijeće, što sam ga negda zasadio, još uvijek uvenulo, kao što sam ja morao da uvenem? Ja sam negda cvao poput njega, ali sada sam star i nemoćan... »Zar da ja pričam tebi, mila ptičice? Što bi ti mogla, da čuješ iz mojih usta? Ta, valjda ne pjesme iz studene zemlje, no za to tek jadicovanje, nevolju i uzdisanje! Ne, ptičice,

Stedne uloge ukamaćuje sa
i vraća iste bez otkaza

6%

ZAGREB
Nikolićeva 7

MEĐUNARODNA BANKA

D. BEOGRAD
D. Terazije 23

6%

tko može da izbroji sve bolove i patnje, bolove, što odlaze i patnje, što se s njima izmjenjuju! Poleti, ptičice, onamo na trag, jer u mojoj češ blizini prestati da pjevaš, pjev bi ti se pretvorio u plač... Zbogom, draga moja ptičice, poleti, pjevaj i kliči!

S tom je pjesmom ušao Bialik u jevrejsku književnost. On, koji je danas najveći i najznamenitiji pjesnik židovske narodne tragedije, čije besmrtno pjesme tvore željezni fond jevrejske književnosti, nailazio je od prvoga časa, kad je stupio na književno tlo, pa sve do danas, odasvud samo na priznanje, a nigda na prigovore. Nitko, tko razumije i čita jevrejski, pripadao kojoj bilo stranci ili smjeru, nije ovome velikom pjesniku-proroku nigda uskratilo ljubav i poštovanje. Mi poznamo sve pojedine faze njegova čitavoga duševnog razvitka, jer je on tako reći odrasao pred našim očima,

pred očima svih onih, koji su s ljubavlju odani jevrejskoj književnosti. Njegova je stvaralačka individualnost od temelja u pravom smislu riječi čista, nepatvorena, originalna. U njega gotovo i nema tuđe utjecaja, kako ga nalazimo u većine modernih naših pjesnika. On crpe sve iz samoga sebe, iz svoga srca i iz dragocjenoga blaga svoje velike duše. Srašten posvema s jevrejskom knjigom svih vremena i razdoblja on je kao pojedinac više pridonio oživljavanju jevrejskog jezika, no ikoje društvo za njegovo promicanje, jer je znao da svaku jezičnu tvorbu prilagodi modernom izražavanju čuvstva.

U tome se Bialik znatno razlikuje od savremenih jevrejskih pjesnika i pisaca, u kojih je utjecaj modernih književnosti gotovo ugušio židovsku originalnost. Već sam istaknuo, da se Bialik može isporučiti s velikim pjesnicima srednjega vijeka, a donekle i s onima sedamdesetih godina prošloga vijeka. No dok je većina njih počivala na starojevrejskoj književnosti i uživala ljusku zajedno s jezgrom ne davajući mjesta daljnjemu razvoju, zadržao je Bialik jezgru, a odbacio ljusku, što je bila zastarjela. Stoga su mu pjesme, po sadržaju posve i čisto židovske, no oblik im je općečovječanski. Bialiku imamo da zahvalimo, što je sva pitanja, koja pokreću židovski život, uzvisio na stvar općenitosti i tako ih prikazao, te im je vrijednost neprolazna. Sve je to tvorevina velike njegove ljubavi prema historijskom židovstvu.

(Nastavit će se.)

Jedino najveće specijalno skladište kratke nakitne i pletene robe samo na veliko, niske cijene, solidna podvorb

Dragutin Ullmann, Zagreb

Ilica 36

Ilica 36

INSTALACIONI ZAVOD
MILAN FREIBERGER

BAKAČEVA ULICA BR. 5 ZAGREB TELEFON BROJ 6-14

UVADJANJE ELEKTR. POGONA (CENTRALA), DYNAMO STROJEVA, ELEKTROMOTORA, ELEK. RASVJETE, KUĆNIH TELEFONA. PREUZIMA SVE POPRAVKE ISTE

Lak, firnis, uljane boje, zemlj. i kem. boje, terpentina
Moster tvornica laka d. d. Zagreb

IMPORTNA KUĆA
D. HIRSCHL I DRUG

8 AKADEMSKI TRG ZAGREB AKADEMSKI TRG 8
TELEFON BROJ 13-31. TELEGRAM: HISCOMP.

nudja na veliko manufakturnu robu

VREĆE

iz jute, tekstilita i papira nove i upotrebljene u svim dimenzijama za brašno, posije, ugalj i t. d., dobiju se najjeftinije kod tvrtke

SCHOTTEN I DRUG

Vrhovčeva 13 ZAGREB Telefon 19-65

Kupujemo sve vrsti upotrebljenih vreća uz najveću dnevnu cijenu —
Zavod za posudjivanje nepremovnih ponjava

"GOLUB" "ГОЛУБ"
ZASTITNI ZNAK
JE NAJBOLJI PAMUK
ZASTUPSTVO I SKLADIŠTE
A. ROMANO
ZAGREB
AKADEMIČKI TRG BR. 8

KROJAČKA DVORANA
za GOSPODU

HINKO GRAF
Zagreb Berislavićeva
br. 4.

CIJENE UMJERENE · IZRADBA BRZA

Preporučuje se P. N. Gospodi za izradbu najmodernijih odjela. Veliki izbor najfinijih engleskih Štofova

Asbestni škriljevac

cement, vapno, opeke,
betonsko gvožđe, traverze
i sav građevni alat, te materijal
prodaje na veliko:

GRADIVO "trgovačko društvo za
promet građevnim i
tehničkim materijalom
ZAGREB Bogovićeva ulica br. 3
Telefon 5-55 Brzojavi „Gradivo“

Prva Odlikovana Dalmatinska Parna Destilarija
V. MORPURGO
SPLIT

nagrađena na svim izložbama najvećim odlikovanjima

alkohol triplo bon gout - Rakije svake vrsti -
Svjetski poznat „Maraschino“ - Ekstrakt od
Maraške i Cognac I. Medicinal - Cognac Dal-
matia, obiljubljene marke - likeri najfinijih vrsti
Sirupi od voća, limunade itd. Častim se ta-
kodjer javiti svojim cijenjenim mušterijama, da
sam proizvođač ove godine izvrsno kaštelansko
vino פסח של כשר pod nadzorom mjesne
Izraelske opštine - Cijenik šalje se na zahtjev!

KOVINE

Engleski cín (kositar), bakar, cínk, mjed, olovo,
bijela kovina (Lagermetall) u svima legurama i sve
vrsti specijalnih kovina.

Sve vrsti kovinskih polufabrikata kao:

bakreni lim, olovni lim i vodovodne cijevi, cínkovni
lim, pocínčani lim, mjedeni lim, bakrene kotlove za
rakiju i polentu, kao i sve druge polufabrikate iz
specijalnih kovina.

**Peronospora štrcaljke System Austria i
Vermorel te sve nadoknadne djelove.**

Olovna gledja, minium, cín-
kovo bjelilo, zelena galica.

Tražite specialne ponude!

METALOKEMIKA**D. D. ZA KEM. I RUDARSKÉ PROIZVODE
ZAGREB**

Strossmayerova ulica broj. 6.

Brzojavi: METALOKEMIKA. Telefon inter. 16—11.

Prispjele su prve vrsti

oštrice á la Gillette

6 K po komadu.

Za svaki komad se jamči.

i ostala roba

Ivan Spiz, Zagreb
Bakačeva ulica broj 5

„Sidro“ d. d.

Za trgovinu željezom

Valdu ulica 40 ZAGREB Telefon 61 i 21-30

Veliko skladište željeza te
sve u željeznu struku za-
sjećajuće robe, napose tra-
verza i betonskog željeza.

Prva hrvatska veletrgovina željeza i
željezne robe

Ferdo Hirschl k. d.

Jelačićev trg 13 ZAGREB Telefon br. 279
Poslovnica: Petrinjska ulica broj 4

Preporuča svoje bogato skladište že-
ljezne robe, posudja, gospodarskih
strojeva, kućnih uređaja, te sve vrste
građevnih potrebština. Solidna roba,
brza posluga, cijene umjerene.

ŠTOFOVA NA VELIKO**ADLER I BÜCHLER
ZAGREB PRERADOVIĆEVA 2**

TELEGRAM: ŠTOFOVA — TELEFON: 26—56

**DIONIČKO
DRUŠTVO „MERKUR“**

VELETRGOVINA I KONFEKCIJA PAPIRA

TELEFON:
17-95

ZAGREB - ILICA 31

PAPMERKUR.
BRZOJAVI

Veletrgovina
pisačeg, risačeg, novinskog, te
omotnog papira

Vlastiti proizvod
bilježnica, notesa, blokova i konfek-
cija svih proizvoda i papira

Tvorničko skladište
kuverata, te pisačeg i risačeg pribora

Nosite radi
njihovih mnogih
prednosti
PALMA

kaučuk pete
i potplate

